

บทที่ 4

การประกอบธุรกิจนำเที่ยวเดินป่า

4.1 ลักษณะทั่วไป

ธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า (Trekking tour) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” (Eco-tourism) ซึ่งคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใดที่หนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบในการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นด้วย ธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าจึงเป็นการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติที่ต่างๆ เพื่อการชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินกับทัศนียภาพธรรมชาติของพืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมทางสังคม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมในการท่องเที่ยวเดินป่าโดยทั่วไปจัดแบ่งออกได้ 3 ประเภท ได้แก่

- ก. กิจกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติที่ให้ประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น การดูนก การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
- ข. กิจกรรมเกี่ยวกับการชื่นชมธรรมชาติ เช่น เดินเล่น ชมทิวทัศน์ ปิกนิก พักแรม ด้วยเต็นท์ ฯลฯ
- ค. กิจกรรมเกี่ยวกับการผจญภัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น ปีนเขา ไล่เขา ล่องแก่ง

พื้นที่ที่เป็นแหล่งธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าคือ พื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันได้เปิดให้องค์กรทางธุรกิจเข้าไปใช้บริการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้เพื่อผลดีด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวเดินป่าเริ่มดำเนินการในประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนานกว่าทศวรรษมาแล้ว โดยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของระบบนิเวศแต่อย่างใด มุ่งเพียงรายได้ในการทำธุรกิจเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2536 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงนิเวศ (Eco-tourism) ขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย และต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้เป็นนโยบายระดับชาติและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุน

ประมาณในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาพื้นที่ที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลายจังหวัด รวมทั้งจังหวัดเชียงใหม่ด้วย

4.2 การจัดตั้งกิจการธุรกิจนำเที่ยวเดินป่า

การจัดตั้งกิจการเพื่อดำเนินธุรกิจนำเที่ยวเดินป่า จะต้องดำเนินการตามข้อกำหนดของกฎหมาย 2 ฉบับ คือ

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประเภทขององค์การทางธุรกิจ
- พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535

โดยมีขั้นตอนในการจัดตั้งกิจการ ดังนี้

1) คำเนิการของจดทะเบียนประกอบธุรกิจกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัด โดยยื่นขอจดทะเบียนเป็นองค์การธุรกิจประเภทใดประเภทหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประเภทขององค์การทางธุรกิจ ซึ่งประเภทขององค์การทางธุรกิจกิจการ มีดังนี้ กิจการแบบเจ้าของ กิจการแบบห้างหุ้นส่วน หรือกิจการแบบบริษัทจำกัด ในการจัดตั้งกิจการแต่ละประเภทมีข้อกำหนดที่เป็นรายละเอียดเพิ่มเติมในเอกสารแนบท้าย (ภาคผนวก ก.)

2) ยื่นขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวกับสำนักงานนายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัด โดยผู้ยื่นขอรับใบอนุญาตต้องมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 (ดูเอกสารแนบท้าย ภาคผนวก ก.)

3) ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวจะต้องวางหลักประกันตามข้อกำหนดในมาตรา 18 ของพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 ต่อผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงจะได้ใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจนำเที่ยวและสามารถดำเนินธุรกิจนำเที่ยวได้ (เอกสารแนบท้าย ภาคผนวก ก.)

สำหรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวมีอายุ 2 ปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาตนั้น หากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ประสงค์จะขอต่อใบอนุญาตจะต้องขอขึ้นต่อใบอนุญาตก่อนใบอนุญาตหมดอายุ 120 วัน จึงจะสามารถประกอบธุรกิจต่อไปได้

4.3 การจัดการการท่องเที่ยวเดินป่า

4.3.1 การจัดการในธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าและท่องเที่ยวที่มีส่วนที่แตกต่างจากธุรกิจท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ดังนี้

1) มัคคุเทศก์จะเป็นผู้รับภาระหน้าที่เป็นหลักในการดูแลจัดการบริการนักท่องเที่ยวในทุกกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นด้วยการลงทะเบียนการนำเที่ยวเดินป่า ช่วยเหลือดูแลนักท่องเที่ยวทุกกิจกรรมทั้งด้านอาหารการกินและการจัดเตรียมที่พักแรมให้กับนักท่องเที่ยวจนถึงสิ้นสุดตามโปรแกรม

ซึ่งจำเป็นต้องมีมัคคุเทศก์เดินป่าโดยเฉพาะ กล่าวคือมัคคุเทศก์เดินป่าที่ต้องมีความชำนาญในพื้นที่ท้องถิ่นนั้น มีความรอบรู้ในหลายๆ เรื่องเกี่ยวกับป่าและการดำรงชีพในป่าเพราะต้องทำหน้าที่ในการจัดเตรียมอาหารการกินสำหรับนักท่องเที่ยวด้วย ในขณะที่ธุรกิจท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ มัคคุเทศก์จะรับภาระหน้าเป็นช่วงเวลาเฉพาะหน้าที่ในในการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีในรายการนำเที่ยว ไม่ต้องจัดการในเรื่องของอาหารการกินและที่พักของนักท่องเที่ยว เพราะจะมีพนักงานในส่วนอื่นจัดการดูแลให้เสร็จเรียบร้อย ธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าที่มีกิจกรรมที่มีการท่องเที่ยวก็จะต้องมีการจัดเตรียมพนักงานผู้ช่วยมัคคุเทศก์ที่มีความชำนาญในการก่อแพหรือพายเรือยาง (สำหรับเรือยางหรือแพยางต้องมีการฝึกพนักงานพายเรือไว้โดยเฉพาะ) มีการจัดเตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยในขณะที่ทำกิจกรรมท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าจะต้องจัดหาทั้งพาหนะและอุปกรณ์สำหรับการจัดท่องเที่ยวเดินป่าโดยเฉพาะไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในขณะที่ธุรกิจท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ไม่อุปกรณ์พิเศษเฉพาะอย่างของการจัดการท่องเที่ยว

2) อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการท่องเที่ยวเดินป่าและก่อแพ ได้แก่ เรือยาง (กรณีที่มีกิจกรรมก่อแพ) เสื้อชูชีพ เค้นท์ ถุงนอน แผ่นรองนอน ชุดหม้อสนาม เต่าแก๊สปิคนิค ชุดเป้หลัง (กรณีที่นักท่องเที่ยวไม่มีการเตรียมมาด้วย) กระเป๋ายาหรือมยาสามัญและยาแก้แพ้สัตว์มดแมลงต่างๆ เป็นต้น การท่องเที่ยวรูปแบบประเภทอื่นๆ นั้นไม่จำเป็นต้องมีการจัดเตรียมเรือยาง หรืออุปกรณ์เกี่ยวกับการพักแรมแต่ประการใด เพราะจะมีการจัดหาของที่พักรที่เป็นโรงแรมไว้บริการ

3) อาหารการกินรวมทั้งเครื่องดื่มตลอดระยะเวลาของการเดินป่าของนักท่องเที่ยวจะอยู่ในความดูแลของมัคคุเทศก์ทุกมื้อ อาหารในการท่องเที่ยวเดินป่าจำแนกเป็นมื้อเช้า มื้อกลางวัน และมื้อเย็น โดยทั่วไปมีการจัดเตรียม ดังนี้

- อาหารมื้อเช้า จะเป็นอาหารแบบฝรั่งอย่างง่ายๆ คือ กาแฟ ขนมปัง ไข่ดาว
- อาหารมื้อกลางวัน มักจะจัดเป็นข้าวห่อหรือถ้วยเดี่ยวที่สามารถจัดทำเองได้ง่ายๆ ห่อพกพาไปได้สะดวก และรับประทานระหว่างทางได้สะดวกเช่นกัน
- อาหารมื้อเย็น จะเป็นอาหารแบบไทยๆ ประเภทต้มหรือแกง ผัดผักต่างๆ หรือมีอาหารประเภทยำ

ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดเตรียมวัตถุดิบสำหรับการปรุงอาหารของผู้เป็นมัคคุเทศก์ สำหรับขณะที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาหารหรือเกิดขึ้นในขณะที่มีการเดินป่า มัคคุเทศก์เดินป่าจะทำการรวบรวมนำไปเผาหรือถนอมไฟให้เรียบร้อยก่อนเดินทางออกจากพื้นที่นั้น ในส่วนธุรกิจท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ จะมีการจัดการเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มในแต่ละมื้อใน โปรแกรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว โดย

เลือกสถานที่ที่เป็นห้องอาหาร หรือสวนอาหาร สามารถเลือกรายการอาหารได้หลากหลายชนิดกว่า และมัคคุเทศก์ไม่ต้องเป็นภาระหน้าที่ในการจัดเตรียมอีกด้วย

4.3.2 การดำเนินงานของธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าและล่องแพ มีขั้นตอน ดังนี้

ก. การเตรียมการในการลงทุน

ผู้ที่สนใจจะลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าและล่องแพ ควรได้มีการจัดเตรียม การก่อนการลงทุน โดยต้องศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจถึงลักษณะของการจัดกิจกรรมใน ธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า องค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขให้ปฏิบัติในการจัดตั้งกิจการประเภทธุรกิจนำ เที่ยว ซึ่งสามารถศึกษาได้จากพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 และขอคำ แนะนำในการปฏิบัติได้จากสำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัดภาคเหนือ ณ ที่ 414/6 ชุมชนเชียงใหม่แลนด์ ถนนช้างคลาน ตำบลช้างคลาน อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ หมายเลข โทรศัพท์ (053) 204602 หรือทางโทรสารหมายเลข (053) 204485 จะต้องปฏิบัติตามการออกสำรวจ เส้นทางในพื้นที่ที่สนใจจะทำธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าโดยการบันทึกเก็บข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการจัด รายการนำเที่ยวและการคิดต้นทุน ศึกษาหาแนวทางที่จะประสานงานและสร้างความร่วมมือซึ่งกัน และกันของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าและล่องแพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะ กลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ที่ต้องการทำธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและช่วยดูแลในเรื่องความปลอดภัยในการนำเที่ยวเดินป่าในพื้นที่นั้นๆ ต้องมีการ เตรียมงบประมาณในการลงทุนด้านสถานที่ตั้งของกิจการ การจัดซื้ออุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ ที่กิจการจำเป็นต้องมีไว้ในการจัดนำเที่ยวเดินป่าและล่องแพ เงินทุนหมุนเวียนในส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายคงที่และค่าใช้จ่ายแปรผันที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อบริการนำเที่ยว และที่สำคัญยิ่ง ควรมีการเตรียมบุคคลที่จะเป็นมัคคุเทศก์เดินป่าไว้ โดยปกติแล้วผู้ประกอบการจะเตรียมคนให้เข้า รับการอบรมเป็นมัคคุเทศก์เดินป่าที่จัดอบรมโดยความร่วมมือของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษากับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ข. การสำรวจเส้นทางและเก็บข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเดินป่า

การสำรวจเส้นทางเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งที่ผู้ลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องกระทำ โดยกำหนดเป็นแผนงานปฏิบัติการขึ้น ในการสำรวจเส้นทางนั้นจะเป็นการเข้าไปศึกษาถึงพื้นที่ให้บริการนำเที่ยวและบันทึกข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะต้องมีการสำรวจหลายๆ ครั้งด้วยกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุด และมีการแบ่งช่วงเวลาของการสำรวจ (ช่วงฤดูกาลต่างๆ) ข้อมูลที่ต้องเก็บโดยการจดบันทึก ได้แก่ ระยะทาง ระยะเวลาในการเดินทางระหว่างจุดเริ่มต้นถึงจุดแต่ละจุด สภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่นั้น ความเป็นธรรมชาติที่สามารถให้บรรยากาศอันน่าประทับใจในการท่องเที่ยวเดินป่า กิจกรรมการ

ห้องที่ขุดดินป่าที่สามารถจัดให้แก่นักท่องเที่ยวได้และเหมาะสมตามสภาพของพื้นที่นั้น และถ้าจะจัดกิจกรรมการล่องแพหรือล่องแก่ง ในการสำรวจเส้นทางควรต้องศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของสายน้ำที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมล่องแพหรือล่องแก่งว่า มีความยากง่ายในระดับใด โดยทั่วไปมีเกณฑ์ที่จัดแบ่งระดับความยากง่ายของสายน้ำไว้ 6 ระดับ¹ ดังนี้

ระดับที่ 1	ง่ายมาก น้ำไหลเอื่อย คนทั่วไปสามารถพายได้
ระดับที่ 2	ธรรมดา น้ำไหลแรง ต้องมีทักษะฝีมือในการพายพอสมควร
ระดับที่ 3	ปานกลางมีแก่งคั้นคั่น ต้องเรียนรู้การพาย สายน้ำ ต้องฝึกเทคนิคบ้าง
ระดับที่ 4	ยาก มีแก่งที่ต้องใช้เทคนิคฝีมือทักษะในการพายและต้องระมัดระวังในการล่องแก่ง
ระดับที่ 5	ยากมาก น้ำไหลเชี่ยว ใช้เทคนิคและประสบการณ์ฝีมือในการพายสูง ต้องเพิ่มความระมัดระวังเป็นพิเศษ
ระดับที่ 6	อันตรายมีแก่งมีลักษณะเป็นน้ำตก ไม่เหมาะสำหรับการล่องแก่ง

และเส้นทางการล่องแก่งที่มีมาตรฐานระดับความยากง่ายของสายน้ำของแม่น้ำสายต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย มีข้อมูลที่ควรทราบ ดังตารางที่ 3

¹ หนังสือ Study ฉบับแหล่งท่องเที่ยว “ล่องเรือยาง” หน้า 96

ตารางที่ 3 แม่น้ำที่มีการเปิดเส้นทางท่องเที่ยวและมีมาตรฐานระดับความยากง่ายในการท่องเที่ยว

ลำดับที่	แม่น้ำ/สถานที่ (จังหวัด)	มาตรฐานระดับความยากง่ายในการท่องเที่ยว
1.	แม่น้ำแม่แตง จ.เชียงใหม่	2 - 3
2.	แม่น้ำปาย จ.เชียงใหม่	2 - 3
3.	แม่น้ำแม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	2 - 3 (บางช่วง 6)
4.	แม่น้ำแม่ตื่น (ดอนบน) จ.เชียงใหม่	3 - 5
5.	ล่องน้ำว้า จ. น่าน	3 - 4
6.	ล่องน้ำน่าน (แก่งหลวง) จ.น่าน	4 - 5
7.	ล่องน้ำตกปอย จ.พิษณุโลก	2 - 3 (บางช่วง 6)
8.	ล่องแม่กลอง (ทีล่อชู) จ.ตาก	2 - 3
9.	ล่องแม่กลอง (ทีล่อถ) จ.ตาก	3 - 4
10.	น้ำตกตะเคียนทอง จ.กาญจนบุรี	3 - 4
11.	ห้วยอู้อ่อง จ.กาญจนบุรี	1 - 3
12.	แม่น้ำเพชร (ดอนบน) จ.เพชรบุรี	3 - 4
13.	ล่องแม่น้ำเพชร จ.เพชรบุรี	1
14.	ล่องแก่งนางรอง จ.นครนายก	2 - 3
15.	คลองโป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	3 - 4
16.	ล่องแก่งหินเพิง จ.ปราจีนบุรี	3 - 5

ที่มา : หนังสือ Study ฉบับแหล่งท่องเที่ยว “ล่องเรือยาง” หน้า 97

ค. การจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว

ในการจัดทำโปรแกรมนำเที่ยวจะใช้ข้อมูลที่บันทึกไว้จากการสำรวจเส้นทาง โดยทั่วไปโปรแกรมนำเที่ยวมีการจัดทำได้หลายลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่งโปรแกรมแบบไม่มีรายละเอียดของเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว จะมีเพียงจุดใหญ่ๆที่จะนำเที่ยวเท่านั้น ลักษณะที่สองโปรแกรมแบบมีรายละเอียดเล็กน้อย เช่น มีกำหนดระยะเวลานำเที่ยว เส้นทางในการนำเที่ยว มีรายละเอียดของกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างคร่าวๆ ไม่กำหนดเป็นจุดเวลา และแบบที่สามจะเป็นโปรแกรมแบบมีรายละเอียดทั้งหมด ซึ่งจะกำหนดเป็นจุดเวลาต่างๆ ที่จะให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว สำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยวเดินป่า นิยมจัดทำในลักษณะที่สอง ซึ่งต้องมีรายการนำเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวที่จะจัดให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้โปรแกรมนำเที่ยวยังสามารถจัด

แบ่งออกได้หลายประเภท โดยแบ่งตามระยะเวลาของโปรแกรม แบ่งตามรายการในโปรแกรม หรือแบ่งตามกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดทำโปรแกรมเสนอนายนี้ จะสัมพันธ์กับการกำหนดราคาขายของแต่ละโปรแกรม ผู้ประกอบการจะต้องนำโปรแกรมมาคำนวณคิดค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อนำมากำหนดราคาขาย

ง. การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด

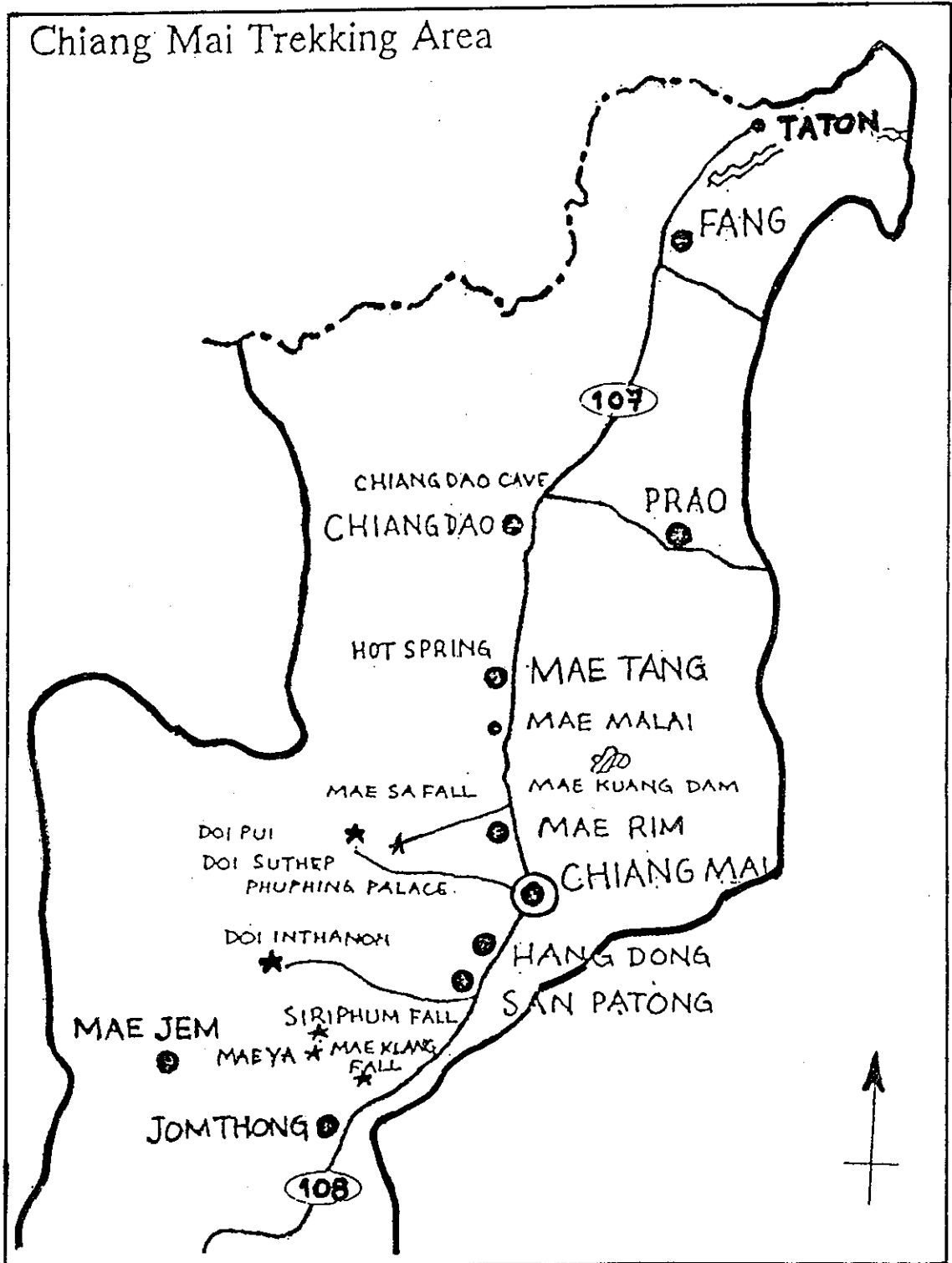
การดำเนินงานทางธุรกิจจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีแผนงานการตลาดที่กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติการขาย จุดเสนอนาย และการส่งเสริมการขาย ที่เป็นกลยุทธ์สำคัญนำไปสู่ผลสำเร็จในการขาย และนำมาซึ่งรายได้ของกิจการ ในการจัดทำแผนการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยว ควรมีการศึกษาสถานการณ์ทางการตลาด และกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ อันประกอบด้วยส่วนผสมทางการตลาด 4 ประการ ได้แก่ สถานที่ตั้งของกิจการ ราคา ผลิตภัณฑ์ (รายการนำเที่ยวเส้นทางต่างๆ) และการส่งเสริมการขาย ในแต่ละพื้นที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวจะมีความแตกต่างกันไปและการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดจะต้องให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้นๆ ด้วย

กลยุทธ์ทางการตลาดในการส่งเสริมการขายในธุรกิจท่องเที่ยวปัจจุบัน คือ การเสนอนายทาง Internet มีรายละเอียดของโปรแกรมต่างๆ และนักท่องเที่ยวสามารถจะติดต่อจองทัวร์และชำระเงินด้วยระบบนี้เช่นกัน จึงทำให้ตลาดการท่องเที่ยวมีความกว้างขวางในการทำตลาดมากขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่ายังจำเป็นต้องพยายามหากกลยุทธ์อื่นๆ ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้มาใช้บริการการท่องเที่ยวเดินป่า เช่น กลยุทธ์ด้านจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการของกิจการ เป็นต้น

4.4 ธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่

การท่องเที่ยวเดินป่าเชียงใหม่ได้รับความนิยมมากในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนหนึ่งได้หันมานิยมการท่องเที่ยวเดินป่ากันมากขึ้นด้วย การท่องเที่ยวเดินป่าเป็นการจัดนำเที่ยวด้วยการแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่สร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชนชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่มีถิ่นฐานอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ การได้ชื่นชมกับธรรมชาติที่ยังคงความสวยงามอย่างสมบูรณ์ การผจญภัยที่ตื่นเต้นด้วยการล่องแพในลำน้ำที่ให้บริการของความสะดวกสบายและความชุ่มชื้นของแนวป่าสองฝากฝั่งของลำน้ำ ซึ่งสามารถนำมาเป็นจุดเน้นในเสนอนายแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่มีอยู่ในหลายอำเภอด้วยกัน ได้แก่ อำเภอเมือง (เขตกองพลรบพิเศษ จังหวัดทหารบกเชียงใหม่) อำเภอ

แม่ริม อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว อำเภอพร้าว อำเภอฝาง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง และอำเภอแม่แจ่ม (รูปที่ 8)

รูปที่ 8 พื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่

(ที่มา: หนังสือ TREKKING THROUGH NORTERN THAILAND หน้า 11)

ธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ แยกพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ ได้ดังนี้

1. ผู้ประกอบการ

จังหวัดเชียงใหม่มีผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าเป็นจำนวน 88 ราย² จึงเป็นสาเหตุให้มีภาวะการแข่งขันทางธุรกิจค่อนข้างสูงทั้งในด้านราคา การหากิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าที่แปลกใหม่ นอกเหนือจากการเดินป่าขึ้นชมและการให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ การล่องแพ การขี่จักรยานเสือภูเขา การได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของชนชาวเขาที่มีความแตกต่างจากชนในเมืองในที่ราบทั่วไป และได้พยายามหาเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าใหม่ๆ มาเป็นจุดในการเสนอขาย การหาลูกค้าของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าจะขึ้นอยู่กับความได้เปรียบของทำเลที่ตั้งของกิจการ ส่วนใหญ่กิจการธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่จะตั้งอยู่ตามถนนสายเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ถนนท่าแพ ถนนมูลเมือง ถนนราชดำเนินและถนนเจริญประเทศ และมีวิธีการหาลูกค้าโดยการจัดส่งพนักงานของกิจการไปตามสถานีขนส่งทางรถไฟ ทางรถยนต์และทางเครื่องบินโดยสาร เพื่อหาลูกค้าที่เดินทางมายังจังหวัดเชียงใหม่โดยพาหนะต่างๆ³ แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ได้มีพัฒนาการในการจัดท่องเที่ยวทั้งการเดินป่าและล่องแพ การจัดหาเส้นทางใหม่ๆ ที่มีความเป็นธรรมชาติโดยสมบูรณ์มานำเสนอขาย จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาซื้อบริการการท่องเที่ยวเดินป่ามากขึ้น และส่งผลให้มีผู้ลงทุนเข้ามาประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่ามากขึ้นด้วย จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ (สามารถประกอบธุรกิจนำเที่ยวได้ทั้งนำเที่ยวทั่วไปและนำเที่ยวเดินป่า) ปี พ.ศ.2542 มีจำนวน 444 ราย⁴ จำแนกเป็นกิจการประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

กิจการเจ้าของคนเดียว	267	ราย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด	83	ราย
บริษัท จำกัด	94	ราย
รวมทั้งสิ้น	444	ราย

ในจำนวน 444 รายนี้ มีผู้ประกอบการเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่อยู่ 317 ราย จำแนกได้ 2 กลุ่มคือ

1. ผู้ประกอบการที่ให้บริการนักท่องเที่ยวไม่เกิน 20 คนต่อครั้ง มี 281 ราย
2. ผู้ประกอบการที่ให้บริการนักท่องเที่ยวเกิน 20 คนต่อครั้ง มี 36 ราย

² TREKKING THROUGH NORTHERN THAILAND : 85-90

³ พรทิพย์ เขียวริ้ววิทย์ การท่องเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 หน้า 5

⁴ สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัดภาคเหนือ รายงานสรุปผลการดำเนินงาน (ระหว่าง 1 สิงหาคม 2541 – 31 กรกฎาคม 2542) หน้า 23 - 24

2. มัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ (Guide) เป็นบุคคลทำหน้าที่ในการนำทางและให้การบริการดูแลนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต่างๆ ทุกรายการที่มีในข้อตกลงระหว่างกิจการกับลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว จนกว่าจะสิ้นสุดลงตามระยะเวลาที่กำหนดของรายการนำเที่ยวนั้นๆ มัคคุเทศก์จึงเป็นบุคคลสำคัญในการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวประเภทใดก็ตาม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเดินป่าแล้วมัคคุเทศก์เป็นบุคคลที่จำเป็นมากที่สุด และจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าเชิงนิเวศ เพื่อจะช่วยในการดูแลรักษาและป้องกันมิให้สภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นที่จัดการนำเที่ยวเข้าไปเกิดสภาวะที่ถูกทำลายหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการความเสียหาย และต้องมีความสามารถในการเข้าถึงชุมชนท้องถิ่นเพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ประสานงานร่วมกันกับชุมชนในการให้บริการต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว ที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของมัคคุเทศก์เดินป่าที่จะขาดเสียมิได้

การเป็นมัคคุเทศก์เดินป่าจะต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรมัคคุเทศก์เดินป่าของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งร่วมจัดดำเนินการอบรมกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต่างๆ และจะได้รับใบประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ประเภทมัคคุเทศก์เดินป่า หลังจากนั้นจะต้องนำใบประกาศนียบัตรนี้ไปขอขึ้นทะเบียนประกอบอาชีพมัคคุเทศก์เดินป่าและทำบัตรประจำตัวมัคคุเทศก์ประเภทเดินป่า ณ สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่มีอยู่ในแต่ละภูมิภาค (จังหวัดเชียงใหม่ขึ้นกับสำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัดภาคเหนือ ตั้งอยู่ที่ 414/6 ชุมชนเชียงใหม่แลนด์ ถนนช้างคลาน ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่) มีการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์เดินป่าจังหวัดเชียงใหม่จัดดำเนินการโดย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ มาแล้วหลายครั้งด้วยกัน

การประกอบอาชีพของมัคคุเทศก์เดินป่าสามารถเลือกได้ 2 ลักษณะ คือ เป็นมัคคุเทศก์ในสังกัดประจำกิจการใดกิจการหนึ่ง หรือเป็นมัคคุเทศก์เดินป่าอิสระสามารถรับจ้างเป็นมัคคุเทศก์กับกิจการใดๆ ก็ได้ มัคคุเทศก์เดินป่าเป็นสมาชิกของสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ หรือไม่ก็เป็นสมาชิกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพก็ได้ สำหรับในจังหวัดเชียงใหม่มัคคุเทศก์เดินป่าส่วนใหญ่จะเข้าเป็นสมาชิกของชมรมทัวร์ป่าภาคเหนือ ที่จัดตั้งโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวเดินป่าหลายกิจการในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้การจัดทำเอกสารแบบฟอร์มลงทะเบียนนำเที่ยวเดินป่าขึ้นโดยร่วมมือกันกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเดินป่า ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกที่จะให้มัคคุเทศก์ไปดำเนินการลงทะเบียนแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยว ณ สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวก่อนปฏิบัติกรนำเที่ยวเดินป่า

จังหวัดเชียงใหม่มีมัคคุเทศก์เดินป่าที่ได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพอย่างถูกต้อง จำนวน 109 ราย จากจำนวนมัคคุเทศก์ทั้งหมด คือ 1,345 ราย⁵ หรือคิดเป็นร้อยละ 8.1 ของมัคคุเทศก์ทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านอัตราส่วนของนักท่องเที่ยวเดินป่ากับมัคคุเทศก์เดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ช่วงปี พ.ศ. 2533 – 2539 มีประมาณ 8 – 9 : 1⁶ (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวเดินป่าและจำนวนมัคคุเทศก์เดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยวเดินป่า (คน)	จำนวนมัคคุเทศก์เดินป่า (คน)	อัตราส่วนนักท่องเที่ยวต่อมัคคุเทศก์
2533	56,084	7,031	8
2534	53,735	6,296	9
2535	38,141	4,797	8
2536	40,873	4,725	9
2537	43,767	4,981	9
2538	39,193	4,737	8
2539	23,666	2,399	10

ที่มา : ดำรวจท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

จำนวนมัคคุเทศก์เดินป่าที่ได้รับใบอนุญาตในปี พ.ศ. 2542 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น คือ มีจำนวน 167 ราย จากจำนวนมัคคุเทศก์ทั้งหมด 2,155 ราย⁷

การปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์เดินป่า จะต้องรับผิดชอบในการนำทางและบริการนักท่องเที่ยวในทุกเรื่องที่มีข้อตกลงในรายการนำเที่ยว คู่มือนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในทุกกิจกรรมและมีความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ก่อนเริ่มปฏิบัติงานนำเที่ยวจะต้องลงทะเบียนการท่องเที่ยวเดินป่าให้เรียบร้อยก่อน พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ก็จะต้องลงทะเบียน ณ สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวเชียงใหม่ โดยกรอกข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ลงในแบบฟอร์มซึ่งประกอบด้วยข้อมูลรายชื่อนักท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเดินป่า เส้นทางเดินป่าและจุดที่พักแรม ชื่อของผู้เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวเดินป่า และชื่อของกิจการที่

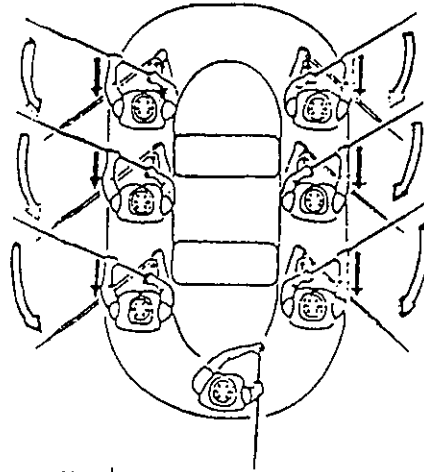
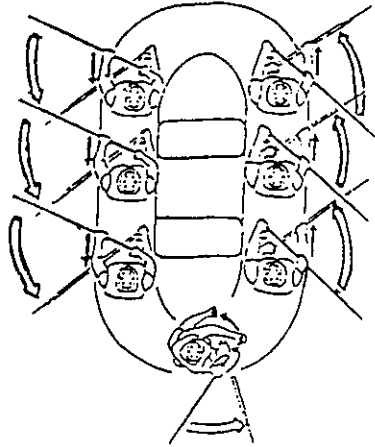
⁵ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 1 สถิติเดือนธันวาคม 2540

⁶ พรทิพย์ เรือรวิวิทย์ การท่องเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 หน้า 4

⁷ สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัดภาคเหนือ รายงานสรุปผลการดำเนินงาน (ระหว่าง 1 สิงหาคม 2541 – 31 กรกฎาคม 2542) หน้า 28

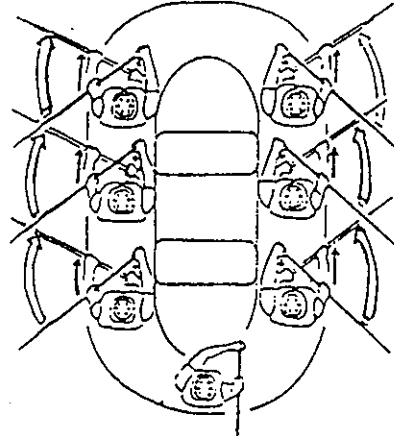
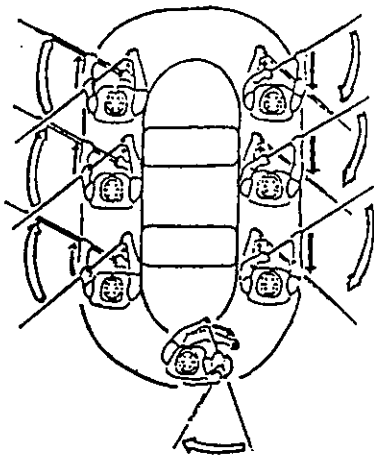
ประกอบธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์เดินป่าจะได้รับเอกสารสำเนาที่รับรองความถูกต้องของการลงทะเบียนซึ่งต้องนำติดตัวไปด้วยตลอดการให้บริการนำเที่ยวเดินป่า เพื่อใช้แสดงแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจตามจุดตรวจต่างๆ ตามเส้นทางเดินป่า ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลและให้บริการแนะนำข้อมูลต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์จะต้องนำบัตรมัคคุเทศก์เดินป่า (บัตรสีเขียว) ติดตัวอยู่เสมอ ข้อมูลที่มัคคุเทศก์เดินป่าควรรู้ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ในเส้นทางเดินป่า ระบบนิเวศของป่า พืชพรรณไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ ความรู้เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่ตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอยู่ในเส้นทางนำเที่ยวเดินป่านั้นๆ กรณีที่มีการจัดกิจกรรมล่องแพหรือล่องแก่งมัคคุเทศก์ควรมีความรู้เรื่องของการล่องแพหรือล่องแก่งเพื่อใช้ในการแนะนำนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมล่องแพ อาทิ วิธีการพายและบังคับแพ (รูปที่ 9) ลักษณะของแก่งที่ควรระวัง (รูปที่ 10) เป็นต้น การให้บริการเกี่ยวกับที่พักแรม อาจเป็นบ้านของชาวเขา ที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ และใช้แสงสว่างจากตะเกียงน้ำมันหรือเทียนไข ปัจจุบันนิยมจัดที่พักแรมโดยการใช้เต็นท์และกำหนดจุดพื้นที่ที่ไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนัก การบริการด้านอาหาร มัคคุเทศก์จะเป็นผู้จัดเตรียมอาหารแห้งและสดให้กับนักท่องเที่ยว โดยต้องนำมาประกอบเองในบางมือ ได้แก่ มือเข้ากับมือเข็น สำหรับอาหารกลางวันนิยมจัดเป็นข้าวห่อ ดังนั้น มัคคุเทศก์เดินป่าจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาหารอย่างง่ายตามลักษณะของการดำรงชีพในป่า และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ คือ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในระหว่างการท่องเที่ยวเดินป่า ด้วยเหตุนี้ธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าจึงจำเป็นต้องทำประกันชีวิตให้กับนักท่องเที่ยวเดินป่าทุกคนและให้คำแนะนำเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะติดตัวนักท่องเที่ยวไปในการเดินป่าแต่ละครั้งก่อนการนำเที่ยวเดินป่าในเส้นทางต่างๆ

เลี้ยวซ้าย นั่งทางซ้ายพายเดินหน้า
 นั่งทางขวาพายถอยหลัง คนนั่งท้ายเรือ
 (กัปตัน) พายจากซ้ายมาขวา

เดินหน้า นั่งทางซ้ายและขวาพายเดินหน้า
 คนนั่งท้ายเรือ (กัปตัน) ถือท้ายตรง

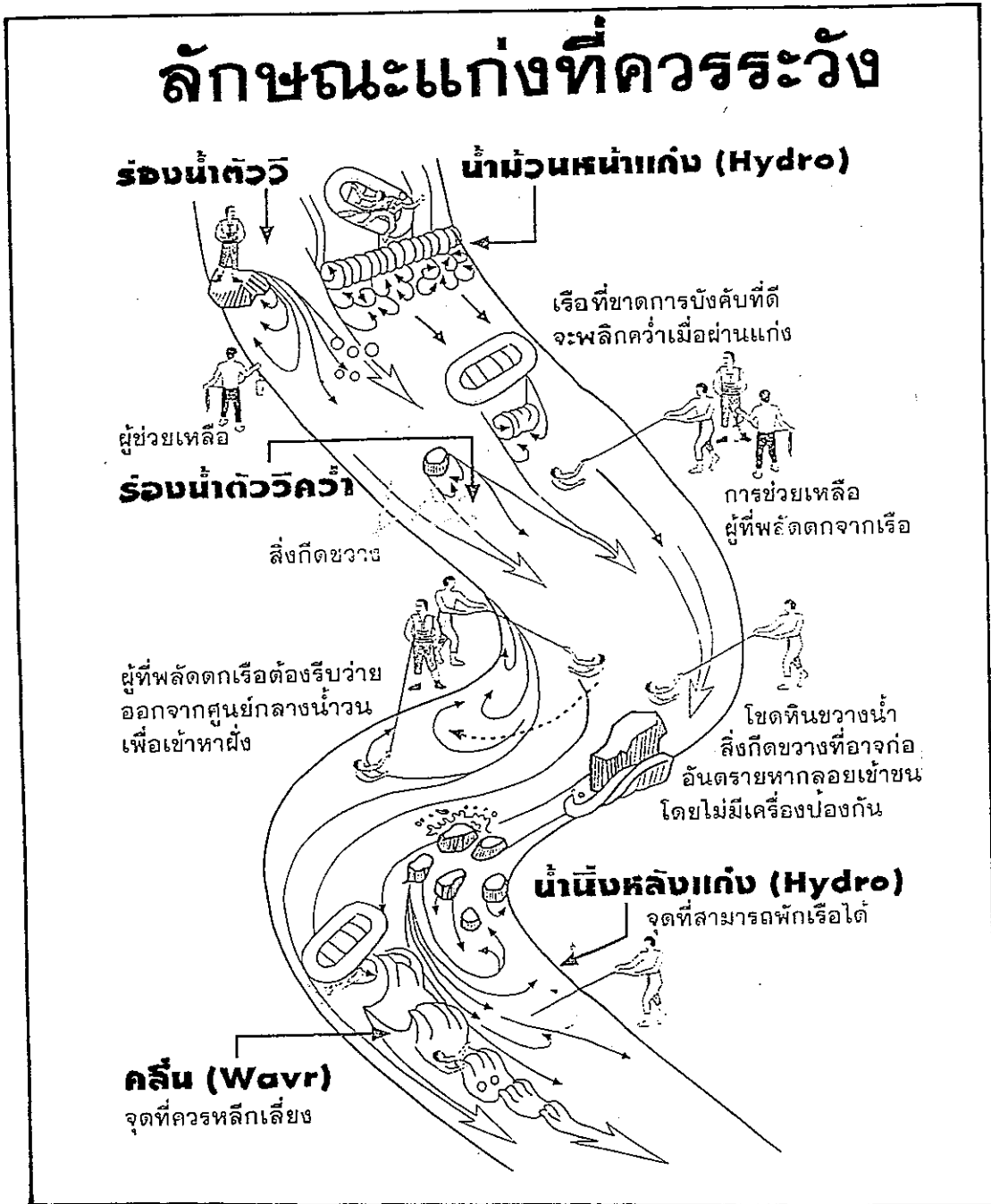
เลี้ยวขวา นั่งทางซ้ายพายถอยหลัง
 นั่งทางขวาพายเดินหน้า
 คนนั่งท้ายเรือ (กัปตัน) พายจากขวามาซ้าย

ถอยหลัง นั่งทางซ้ายและขวาพายถอยหลัง
 คนนั่งท้ายเรือ (กัปตัน) ถือท้ายตรง

รูปที่ 9 วิธีการพายเรือยางหรือแพยาง

(ที่มา : หนังสือ Study ฉบับแหล่งท่องเที่ยว “ล่องเรือยาง” หน้า 130)

รูปที่ 10 ลักษณะแก่งที่ควรรระวัง

(ที่มา : หนังสือ Study ฉบับแหล่งท่องเที่ยว “ล่องเรือยาง” หน้า 124)

3. นักท่องเที่ยวเดินป่า

นักท่องเที่ยวเดินป่าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดคุณลักษณะไว้ มี 2 ประเภท คือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มข้น กับนักท่องเที่ยวกึ่งเชิงนิเวศ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มข้นจะมีกิจกรรมท่องเที่ยวได้แก่ การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า การท่องเที่ยว การล่องแพ การเที่ยวถ้ำ การดำน้ำดูปะการัง เรือแคนูและการเล่นน้ำตก ส่วนนักท่องเที่ยวกึ่งเชิงนิเวศจะมีกิจกรรมที่กว้างได้แก่ การศึกษาท้องฟ้าและดวงดาว การปีนเขา การขี่จักรยานภูเขา ซาฟารีทัวร์ และการตกปลา นักท่องเที่ยวเดินป่าโดยทั่วไปมีกิจกรรมในแต่ละเส้นทางแบบผสมผสาน

นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการนำเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีนักท่องเที่ยวเดินป่าที่เป็นชาวไทยที่หันมานิยมการท่องเที่ยวเดินป่าอยู่บ้าง แต่ยังมีจำนวนไม่มากนัก นักท่องเที่ยวเดินป่าชาวต่างประเทศที่เข้ามาจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2542 จะมาจากหลายๆ ประเทศ อาทิเช่น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ออสเตรเลีย เป็นต้น จำนวนนักท่องเที่ยวเดินป่าที่เข้ามาท่องเที่ยวเดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวน 38,141 คน หรือร้อยละ 5.0 ของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทั้งหมดที่เดินทางเข้ามาจังหวัดเชียงใหม่ แม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2538 – 2539 อัตราส่วนของนักท่องเที่ยวเดินป่าชาวต่างประเทศจะลดลงเป็น 4.4 % และ 2.4% ตามลำดับ แต่ในปี พ.ศ. 2540 – 2542 ก็มีอัตราส่วนสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2542 มีอัตราส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็น 5.2 % ดูตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนนักท่องเที่ยวเดินป่าชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ.	นักท่องเที่ยวเดินป่า	นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทั้งหมด	อัตราส่วนของนักท่องเที่ยวเดินป่าต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทั้งหมด (%)
2535	38,141	764,815	5.0
2536	40,873	805,067	5.1
2537	43,767	865,144	5.1
2538	39,193	891,209	4.4
2539	23,666	971,770	2.4
2540	59,532	1,040,198	5.7
2541	61,486	1,092,614	5.6
2542	65,617	1,263,761	5.2

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 1 และตำรวจท่องเที่ยวเชียงใหม่

4. รายการนำเที่ยวเดินป่าและเส้นทางเดินป่า

ธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าที่มีดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่จะมีรายการนำเที่ยวหรือเรียก ว่าโปรแกรมนำเที่ยวที่คล้ายคลึงกันคือเป็นโปรแกรมเดินป่าเพื่อชื่นชมธรรมชาติและศึกษาวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมสอดแทรกการเดินทางด้วยการเดินเท้า ล่องแพหรือล่องแก่ง ขี่ช้าง และ/หรือมีการพักแรมในหมู่บ้านตามจุดที่เหมาะสมในเส้นทางนำเที่ยวนั้นๆ ในกรณีที่มีการพักแรมอาจมีกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นบ้านให้ชม รายการนำเที่ยวเดินป่าหรือโปรแกรมนำเที่ยวเดินป่าที่เสนอขายกันอยู่ในปัจจุบันจัดแบ่งตามระยะเวลาของการนำเที่ยวได้ ดังนี้

1. โปรแกรมแบบ 1 วัน
2. โปรแกรมแบบ 2 วัน 1 คืน

บางกิจการอาจมีโปรแกรมนำเที่ยวที่มีระยะเวลามากกว่านี้ เช่น 3 วัน 2 คืน แต่ก็จะไม่มียุทธศาสตร์ที่ยาวนานมากนัก เว้นแต่นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์อื่นๆ นอกเหนือจากการชื่นชมธรรมชาติ ศึกษาวัฒนธรรมต่างๆ ของท้องถิ่น และความเพลิดเพลินกับทัศนียภาพของธรรมชาติ ที่ไม่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดในการท่องเที่ยวเดินป่าเชิงนิเวศ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว นอกจากนี้ระยะเวลาของการท่องเที่ยวเดินป่ายังขึ้นอยู่กับระยะทางของการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ที่เป็นเส้นทางนำเที่ยวเดินป่าจะใกล้หรือไกลเพียงใดด้วย ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงเวลาที่ใช้ในการเดินทาง

เส้นทางการท่องเที่ยวเดินป่าของจังหวัดเชียงใหม่โดยทั่วไปหลากหลายเส้นทาง โดยผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าจะมีเส้นทางในการนำเที่ยวของตนเองที่เป็นประจำ ซึ่งได้ทำการสำรวจเส้นทาง ศึกษาข้อมูลและกำหนดเส้นทางเป็นรายการนำเที่ยวขึ้น โดยจะเลือกพื้นที่ที่มีแนวบริเวณของป่าไม้และมีแหล่งน้ำ (มีแม่น้ำ) ที่สามารถจัดกิจกรรมเสริมได้ คือ การล่องแพ ล่องแก่งที่เป็นกิจกรรมใหม่และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเดินป่าที่รักและชื่นชอบการผจญภัย และได้รับการตอบสนองในการเสนอขายได้เป็นอย่างดีด้วย เส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าที่การดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. เส้นทางลำน้ำแม่แตง
2. เส้นทางอำเภอเชียงดาว (บ้านเมืองคอน)
3. เส้นทางอำเภอเวียงแหง
4. เส้นทางลำน้ำแม่ก๊ก (แม่อาข-เชียงราย)
5. เส้นทางอำเภอพร้าว (พร้าว-เชียงดาว)
6. เส้นทางลำน้ำแม่กวง (คอยอินทนนท์)

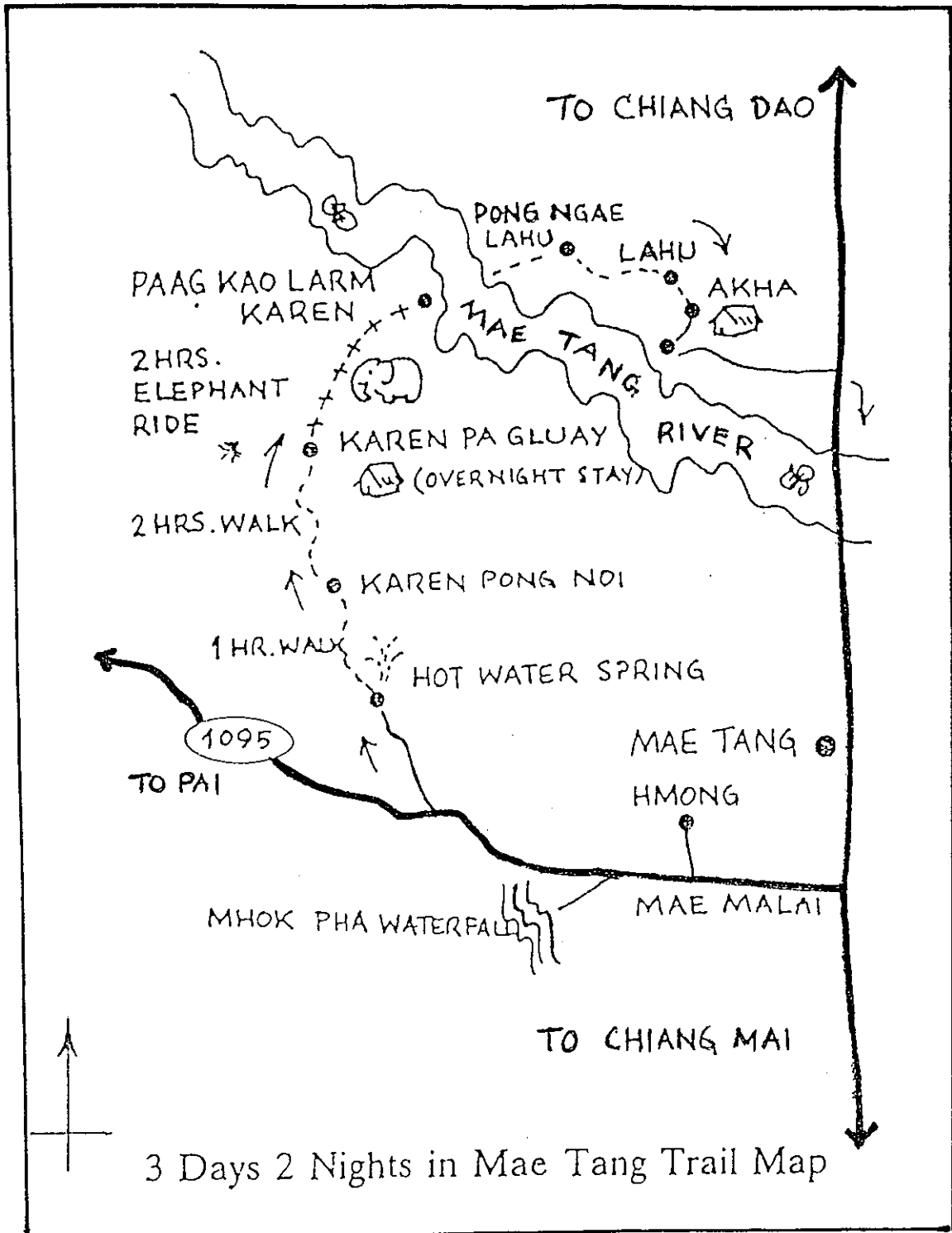
7. เส้นทางอำเภอสะเมิง
8. เส้นทางลำแม่น้ำแจ่ม

แต่เส้นทางที่สำคัญในการจัดท่องเที่ยวเดินป่าที่มีนักท่องเที่ยวนิยมใช้บริการนำเที่ยวเดินป่าเป็นจำนวนมาก จะมี 3 เส้นทางหลัก คือ

1. เส้นทางลำน้ำแม่แตง

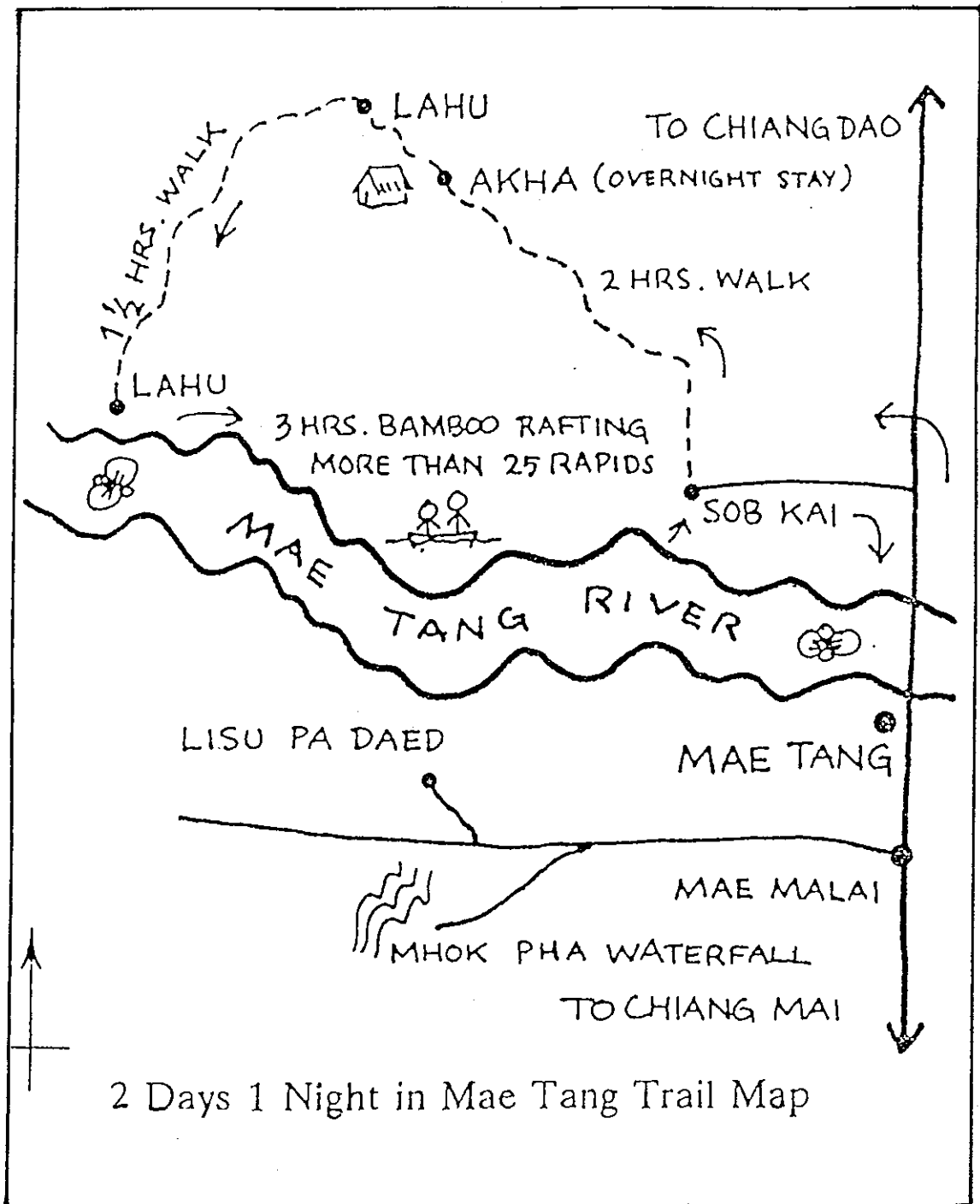
เส้นทางเดินป่านี้อยู่บนถนนเส้นทางหลวงปาย-แม่แตง จุดเริ่มต้นของการเดินป่ามี 5 จุด แบ่งออกเป็น 5 เส้นทางหลัก คือ บ้านโป่งเดือด บ้านแม่สะ บ้านหัวน้ำคัง บ้านป่าไม้แดง และบ้านโป่งแง้น มีการใช้เส้นทางที่หลากหลายด้วยการทับเส้นทางกันบ้างหรือแยกจากกันกันไปบ้าง จุดท่องเที่ยวของลำน้ำแม่แตง ได้แก่ บ้านป่าข้าวหลาม บ้านปางป่าคา ผาเงิบ และบ้านโป่งแง้น การท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังใช้แพไม้ไผ่อยู่ มีบางกิจการเริ่มนำเอาเรือยางหรือแพยางมาใช้แทนบ้างแล้ว และมีกิจกรรมการเดินป่า ชีชี้างไปพักแรมในหมู่บ้านชาวเขา ดังรายละเอียดเส้นทางรูปภาพที่ 11 และ 12

เส้นทางนี้ยังมีการขยายพื้นที่บริการนำเที่ยวเดินป่าขึ้นไปทางทิศเหนือถึงเขตอำเภอเชียงดาว บริเวณที่เรียกกันว่า เส้นทางแม่แตงสาขบน

3 Days 2 Nights in Mae Tang Trail Map

รูปที่ 11 เส้นทางเดินป่าและท่องเที่ยวในดำน้าแม่แตงแบบ 3 วัน 2 คืน
(ที่มา : หนังสือ TREKKING THROUGH NORTHERN THAILAND หน้า 16)

รูปที่ 12 เส้นทางเดินป่าในลำน้ำแม่แดงแบบ 2 วัน 1 คืน

(ที่มา : หนังสือ TREKKING THROUGH NORTHERN THAILAND หน้า 14)

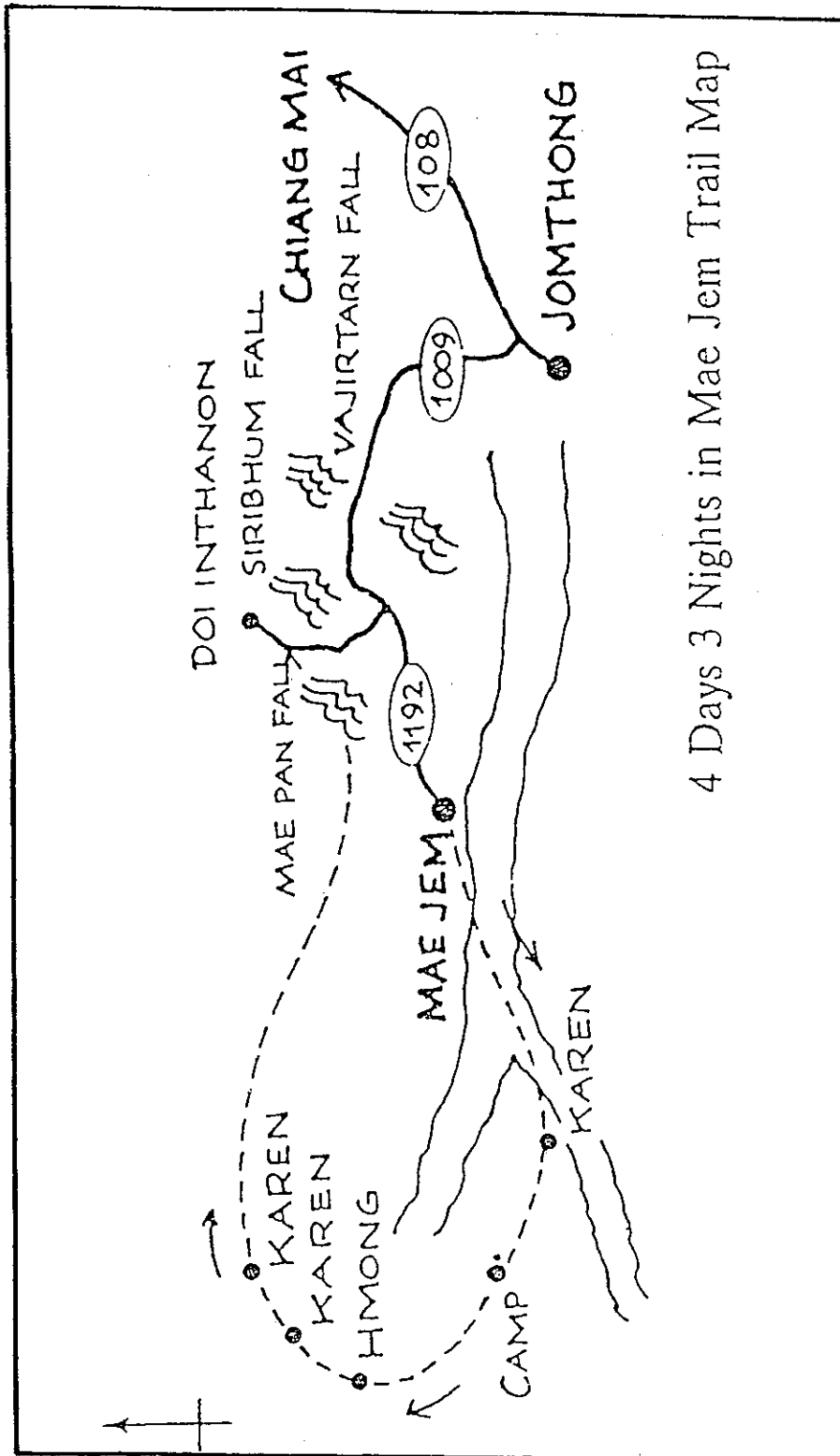
2. เส้นทางลำน้ำแม่กก

เส้นทางนี้เริ่มจากบ้านท่าดอน อำเภอแม่เมาะ โดยการนั่งเรือหรือล่องแพ และมีการพักแรมที่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ในเขตจังหวัดเชียงราย จากนั้นนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายต่อไป การจัดท่องเที่ยวเดินป่าเส้นทางนี้โดยปกติจะใช้เวลาประมาณ 3 วัน ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวลดลงเพราะเกิดภาวะขาดแคลนไม้ไผ่ที่ใช้ทำแพ

3. เส้นทางลำน้ำแม่แจ่ม

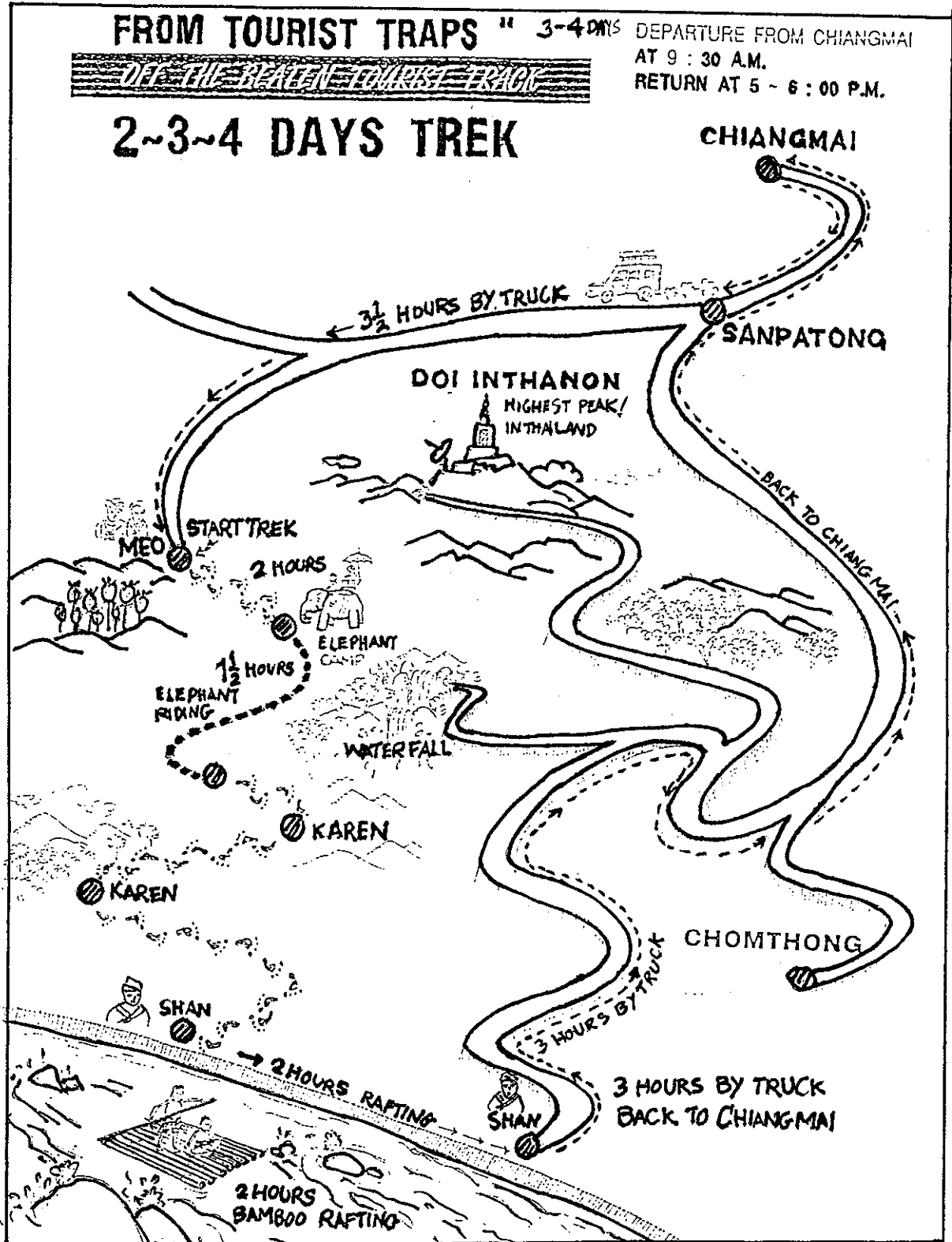
เส้นทางนี้อยู่ในบริเวณอาณาเขตของพื้นที่ที่ทำการอุทยานแห่งชาติออบหลวงและพื้นที่ทำการของอุทยานแห่งชาติดอยดินทนนท์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มต้นด้วยการเดินเท้าที่บ้านอมขูด ตามด้วยการล่องแพในลำน้ำแม่แจ่มโดยจุดล่องแพจะอยู่ที่สบห้วยแม่ขาน การล่องแพของเส้นทางลำน้ำแม่แจ่มนี้ให้ความสนุกสนานในการผจญภัยดีกว่าเส้นทางอื่นๆ เพราะลักษณะของลำน้ำแม่แจ่มมีแก่งหินแกรนิตที่เป็นถูน้ำกัดเซาะเป็นมันเลื่อมไม่ก่อให้เกิดอันตรายในกรณีเรือพลิกคว่ำหรือมีการตกเรือเกิดขึ้น และสภาพสองข้างฝั่งแม่น้ำแม่แจ่มเป็นป่าเบญจพรรณที่ยังคงความสมบูรณ์อยู่ นอกจากนี้เส้นทางเดินป่าในลำน้ำแม่แจ่มเป็นเส้นทางแรกที่มีการนำเอาเรือยางหรือแพยางพร้อมด้วยอุปกรณ์ช่วยรักษาความปลอดภัยมาใช้แทนแพไม้ไผ่ ที่มีการใช้กันในเส้นทางลำน้ำแม่แตง ลำน้ำแม่กก และลำน้ำอื่นๆ การใช้เรือยางหรือแพยางจะช่วยให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้นและเป็นการจัดการท่องเที่ยวสนองต่อนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสำคัญ กล่าวคือไม่ส่งเสริมให้เกิดการทำลายพืชพรรณธรรมชาติ ด้วยการตัดไม้ไผ่ที่จะนำมาใช้เป็นแพในการล่องแพและทิ้งไว้กองโดยมิได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อื่นๆต่อไป ซึ่งเป็นการสูญเสียทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า รายละเอียดของเส้นทางคุณภาพที่ 13 และ 14

สำหรับเส้นทางอื่นๆ เช่น เส้นทางอำเภอพร้าว เส้นทางอำเภอสะเมิง แต่ยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการน้อย เนื่องจากสภาพแวดล้อมและพื้นที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่าที่ควร และไม่มี ความหลากหลายที่น่าสนใจแตกต่างไปจากเส้นทางอื่นๆ

4 Days 3 Nights in Mae Jem Trail Map

รูปที่ 13 เส้นทางเดินป่าและท่องเที่ยวในถ้ำน้ำแม่แจ่มแบบ 4 วัน 3 คืน
(ที่มา: หนังสือ TREKKING THROUGH NORTHERN THAILAND หน้า 22)

รูปที่ 14 เส้นทางเดินป่าในลำน้ำแม่แจ่มแบบ 2 - 4 วัน

(ที่มา : Banana Tour & Trekking จังหวัดเชียงใหม่)

4.5 ต้นทุน

รายการค่าใช้จ่ายในส่วนจัดการท่องเที่ยว แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ต้นทุนเอกชน และต้นทุนภายนอก ดังนี้

4.5.1 ต้นทุนเอกชน ในส่วนที่เข้าของกิจการเป็นผู้รับภาระ และเกิดค่าใช้จ่ายจริงเป็นต้นทุนที่มองเห็น (Explicit Costs) หรือเรียกว่าต้นทุนทางบัญชี ประกอบด้วย

- ก. ต้นทุนแรกเริ่มหรือเงินลงทุนแรกเริ่ม เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวในตอนเริ่มต้นในการดำเนินธุรกิจ ได้แก่
 - 1) ค่าสำรวจเส้นทางในระยะแรกเริ่มก่อนดำเนินการ
 - 2) ค่าพาหนะเรือยางและอุปกรณ์ช่วยความปลอดภัยในการล่องแพ
 - 3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
- ข. ต้นทุนคงที่ เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นคงที่เสมอไม่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการหรือไม่มีก็ตาม ได้แก่
 - 1) ค่าเช่าสำนักงาน
 - 2) ค่าสาธารณูปโภค (น้ำประปา, ไฟฟ้า, โทรศัพท์)
 - 3) ค่าวัสดุสิ้นเปลือง (อุปกรณ์และวัสดุเครื่องใช้ในสำนักงาน)
 - 4) ค่าจ้างพนักงานประจำสำนักงาน
- ค. ต้นทุนแปรผัน จะขึ้นอยู่กับรายการนำเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่นำเที่ยวในแต่ละครั้ง ได้แก่
 - 1) ค่าจ้างมัคคุเทศก์
 - 2) ค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว
 - 3) ค่าพาหนะเดินทางช่วงจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงจุดเริ่มต้นทัวร์ป่า
 - 4) ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด (ค่าธรรมเนียมบำรุงพื้นที่ตามข้อกำหนดของหน่วยงานอุทยานแห่งชาติ)

และส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่มีได้เกิดการจ่ายจริงของเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่มองไม่เห็น หรือที่เรียกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสของกิจการและการนำใช้ทรัพยากรในการผลิตแทนการใช้ในธุรกิจอื่น คือ

- ค่าตอบแทนในส่วนที่เป็นความสามารถในการหารายได้เจ้าของกิจการในการทำธุรกิจอื่น ได้แก่ มูลค่าของรายได้ที่เคยได้รับก่อนมาทำธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าของเจ้าของกิจการ

- ค่าตอบแทนในส่วนของดอกเบี้ยของเงินลงทุนที่นำมาลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว (กรณีที่น่าเงินออมมาลงทุน) หรือค่าเช่าบ้านที่เคยได้รับก่อนที่จะใช้เป็นสำนักงานประกอบธุรกิจนำเที่ยว (กรณีที่ใช้บ้านเป็นสถานที่ดำเนินธุรกิจ)

4.5.2 ต้นทุนภายนอก (External Costs) เป็นต้นทุนที่บุคคลอื่นเป็นผู้รับภาระแทนเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดจากผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า ดังนี้

ผลกระทบทางบวก ได้แก่

- การมีรายได้เพิ่มขึ้นของประชาชนจากการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว เช่น การรับจ้างเป็นลูกหาบ การบริการให้เช่าที่พัก การแสดงพื้นบ้านหรือการละเล่นพื้นบ้านให้นักท่องเที่ยวชม
- การพัฒนาตนเองของคนในท้องถิ่นด้านความรู้และชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การรู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากขึ้นโดยรู้จักดูแลอนุรักษ์ไว้ และเกิดความรักชุมชนของตนเอง

ผลกระทบทางลบ ได้แก่

- มูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดความเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลายจากการท่องเที่ยวเดินป่า ส่งผลให้เกิดความแห้งแล้งของป่า รวมถึงเกิดขยะมูลฝอยต่างๆ ที่ไม่สลายไปตามธรรมชาติ
- มูลค่าความเสียหายทางสังคมที่เกิดจากการลักลอบซื้อขายและเสพยาเสพติด ที่มีคฤเทศก์เดินป่าบางคนให้บริการนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อหวังรายได้มากขึ้น
- มูลค่าความเสียหายที่เกิดกับนักท่องเที่ยว เช่น การเกิดอาชญากรรม การลักทรัพย์ การปล้นชิงทรัพย์สินมีค่าของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ต้นทุนในส่วนนี้จะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าได้รับการชดเชยค่าเสียหายให้กับบุคคลหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวแล้ว ดังเช่นกิจการแม่สอดการท่องเที่ยวที่ได้จ่ายเงินชดเชยให้กับคนในท้องถิ่นที่ทำธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าและล่องแพ ในอัตรา 5% ของเงินรายได้จากการประกอบธุรกิจ โดยให้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการรักษาอนุรักษ์ธรรมชาติและผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านออกมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ และได้จัดตั้งสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านให้กับคนในท้องถิ่นด้วย